

ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՊՐՈԳՐԵՍԻ ՈՒՂԻՈՎ

Ս. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Հայկական ՍՍՌ-ի Ժողովրդական Լախագահի տեղակալ

Արտադրական պրոցեսների մեքենայացումն ու ավտոմատացումը հանդիսանում են արդյունաբերության բոլոր ճյուղերի տեխնիկական պրոգրեսի կարևորագույն ուղղությունները: Արտադրության կազմակերպումը կատարելագործելու, արտադրական պրոցեսները մեքենայացնելու և արմատավորելու հաշվին անընդհատ աճում է աշխատանքի արտադրողականությունը:

Տեխնիկական պրոգրեսն արագացնելու համար նոր պայմաններ ստեղծվեցին արդյունաբերության կառավարումը վերակառուցելու շնորհիվ: Ժողովրդական տնտեսության խորհուրդներին արդյունաբերական կառավարման հանձնումը բարենպաստ պայմաններ ստեղծեց նոր մեքենաները, տեխնիկական պայմաններն ու շինվածքները ավելի արագորեն յուրացնելու, տնտեսական շրջանի ներսում գործող զանազան ճյուղերի ձեռնարկությունների աշխատանքը կոորդինացնելու հարցերը հաջողությամբ լուծելու համար:

Կենսագործելով պարտիայի XX համագումարի որոշումները, Հայկական տնտեսական վարչական շրջանի արդյունաբերական ձեռնարկություններից շատերի կոլեկտիվները որոշ հաջողությունների են հասել նոր տեխնիկայի արմատավորման համար մղած պայքարում:

Քննության առնենք ռեսպուբլիկայի Ժողովրդական արդյունաբերության մի շարք կարևորագույն ճյուղերում տեխնիկական պրոգրեսի բնագավառում ձեռք բերված մի քանի հիմնական նվաճումները:

Արտադրական պրոցեսների ավտոմատացումն իրագործելու համար առավել նպաստավոր պայմաններ կան էներգետիկ վարչության և քիմիական արդյունաբերության ձեռնարկություննե-

րում, որտեղ արտադրական պրոցեսներն ավելի լավ են հարմարեցված ինչպես մասնակի, այնպես էլ կոմպլեքսային ավտոմատացման համար: Այստեղ կան պատրաստված կադրեր և համեմատաբար լավ սարքավորված լաբորատորիաներ ու ցեխեր՝ վերահսկիչ-չափիչ ապարատների և ավտոմատների սպասարկման ու մոնիտաժման համար:

Էներգետիկ վարչության կենտրոնական էլեկտրատեխնիկական լաբորատորիան մեծ աշխատանք է տանում էներգետիկ սիստեմի ռացիոնալ սխեմաների մշակման ու արմատավորման, ինչպես նաև ավտոմատացման ուղղությամբ: Արդենու հիդրոէլեկտրակայանում իրագործվել է օրական կարգավորման ավազանի վահանների դիստանցիոն կառավարումը, ինչպես նաև Գյումուշի հիդրոէլեկտրակայանի ռեակտիվ կարողության խմբային կարգավորումը: Կասկադի կայանների դիստանցիոն կառավարումը տեղի է ունենում կենտրոնական դիսպետչերական կետից: Աշխատանք է տարվում նաև Նրևանի քաղաքային ենթակայանը տեխնիկական լաբորատորիայի կողմից: Նախապատրաստվում է Ձորագէսը տնային հերթափոխության փոխադրելու համար:

Պոլիմերացման ջերմաստիճանի կարգավորման ավտոմատացումը, որն իրագործել են Ս. Մ. Կիրովի անվան գործարանի վերահսկիչ-չափիչ գործիքների ցեխի տեխնոլոգները, Ավտոմատիկայի գիտահետազոտական ինստիտուտի հետ համատեղ, հնարավորություն տվեց վերացնելու ռեժիմների խախտումը պոլիմերացման պրոցեսում և ապահովելու բարձր որակի համասեռ արտադրանքի թողարկումը: Գործարանի մի շարք ցեխերում արդեն մոնիտաժվել ու շահագործման

են հանձնվել կառավարման և վերահսկման կենտրոնացված խցիկներ, որը զգալի չափով հեշտացնում է արտադրական պրոցեսների կառավարումը:

Գործարանի կենտրոնական գիտա-հետազոտական լաբորատորիայում, Կաուչուկի համամիութենական ինստիտուտի համագործակցությամբ, մշակվել ու արտադրության մեջ արմատավորվել է ցածր ջերմաստիճանային նախիրտը, որը փոխարինել է կոշիկի արտադրության համար արտասահմանից ՍՍՌՄ ներմուծվող գուտապերչին և ժողովրդական տնտեսության մեջ լայնորեն կիրառվող մի շարք լատեքսներին:

Գունավոր մետաղների արտադրության աճումը տեղի է ունենում ոչ միայն նոր ձևերի կառուցման հաշվին, այլև արտադրական կարողությունների լավագույն օգտագործման, արտադրության մեքենայացման ու ավտոմատացման և տեխնոլոգիական պրոցեսների բարելավման հաշվին:

Քաջարանի կոմբինատում հանքաքարի ստուերկրյա հանույթից բաց հանույթին անցնելը զգալիորեն բարելավել է աշխատանքի պայմանները, երկու անգամ իջեցրել է արտադրանքի ինքնարժեքը և բարձրացրել աշխատանքի արտադրողականությունը: Այդ անցումը հնարավորություն է տվել օգտագործելու ավելի ժամանակակից ու բարձր արտադրողական մեխանիզմներ և մինիմումի հասցնել ձեռքի աշխատանքի կիրառումը:

Լեռնահանքային արդյունաբերության մի քանի ձեռնարկություններում մեքենայացվել են հանքաքարի փոխադրման պրոցեսները, արմատավորվել է հանույթի նոր սխեման՝ խորքաձողային հորատման կիրառությամբ:

Ռեսպուբլիկայի արդյունաբերական ձեռնարկությունները, գիտա-հետազոտական ինստիտուտները, կոնստրուկտորական բաժինները, էլեկտրատեխնիկական արդյունաբերության կենտրոնական գործարանային գիտա-հետազոտական լաբորատորիաները, միութենական գիտա-հետազոտական և նախագծային կազմակերպությունների հետ համատեղ, որոշ աշխատանք են կատարել, նոր, ավելի կատարելագործված սարքավորման ու շինվածքների ստեղծման և դրանց արդյունաբերական յուրացման գծով:

Հայէլեկտրագործարանում յուրացվել են I և II գաբարիտների ՏՍՄ տիպի ուժային տրանսֆորմատորների նոր կոնստրուկցիաներ, ԵՍ տիպի սինխրոն գեներատորներ՝ 30 և 50 կվտ կարողությամբ, կոմպլեկտային տրանսֆորմատորային ենթակայաններ՝ ԿՊՏ 100/10 և ԿՊՏ 50/10: Հայէլեկտրագործարանի գիտա-հետազոտական ինստիտուտի ֆիլիալը մշակել ու պատրաստել է սինխրոն գեներատորների ու շարժիչների նոր սերիայի փորձնական նմուշներ՝ սելենային համուղղիչներով, բարձր հաճախականության փոխակերպիչներ: Կոնստրուկցիաների առավելություններն են՝ կշռի զգալի նվազումը, ավելի բարձր էլեկտրատեխնիկական ցուցանիշները, կոնստրուկցիաների տեխնոլոգիականությունը, որը հնարավորություն է տալիս մեքենայացնել արտադրությունը:

Երևանի կաբելի գործարանի աշխատողների ջանքերով մշակված է անկիզբի մեկուսացումով լարերի նոր կոնստրուկցիա, որի հիմքում դրված է «Նաիրիտ» կաուչուկի կիրառությամբ ռեցեպտուրան:

Ֆ. է. Ջերժինսկու անվան հաստոցաշինական գործարանում մեքենայացված հոսքային գրծերի, դետալները տեղադրելու և հանելու համար արագագործ հիդրավլիկ հարմարանքներ ունեցող բարձր արտադրողական ագրեգատային հաստոցների արմատավորումը 1Բ—61 խառատապտուտակահան հաստոցի ինքնարժեքն իջեցրել է 34,7% -ով, և նրա պատրաստման ժամանակը կրճատել 19,6% -ով: 1958 թ. հավաքման տեղամասում քայլող կոնվեյերի գործարկումը առաջ կբերի դժվարին աշխատանքների հետագա կրճատում և թողարկվող հաստոցների ինքնարժեքի իջեցում:

Ժողովրդական տնտեսության մեջ մեծ չափով կիրառվելու են Երևանի փոքր հիդրոտուրբինների գործարանում կառուցված միաբլոկ պոմպերը:

Ռեսպուբլիկայի Ժողտնտխորհի՝ շինանյութեր արտադրող ձեռնարկությունների տեխնիկական հագեցվածության աճը վերջին տարիներում հնարավորություն է տվել զգալիորեն բարձրացնել արտադրության հիմնական աշխատատար պրոցեսների մեքենայացման մակարդակը:

դակին համապատասխանող ացետիլենի ավտոմատացված արտադրություն, ներկայումս ֆիզիկական ծանր աշխատանքի կիրառությամբ կալցիումի կարբիդից ստացվող ացետիլենի գործող արտադրության փոխարեն:

Օրգանական սինթեզի արդյունաբերության անհետաձգելի խնդիրներից մեկը հանդիսանում է ռենիվերսալ նշանակություն ունեցող պլաստիկ և այլ զանազան հատուկ տեսակի խեժերի արտադրության համար կիսապրոդուկտների լայն ասորտիմենտի թողարկումը:

Կաուչուկի և վինիլացետատի գործող արտադրության վերակառուցումն ու ընդարձակումը հրաշարավորություն կտա, պոլիմերացման ու ռեկտիֆիկացման գործող պարբերական պրոցեսների փոխարեն, իրագործել պրոցեսների կոմպլեքսային ավտոմատացումն ապահովող անընդհատ սխեմա:

Յոթնամյա պլանով նախատեսված քիմիական արդյունաբերության ձեռնարկությունների նոր պրոդուկտների թողարկումը (պոլիբլոքվինիլային խեժեր, վինիլիբր, մելամին, սինթետիկ կորունդ, ացետատային մետաքս, կապրոնի կորդ, նատրիումի և կալցիումի մետասիլկատներ, քիմիապես մաքուր սիլիկահող) լայն կիրառություն կգտնի սարքաշինական, կիսահաղորդիչային, մեքենաշինական, էլեկտրատեխնիկական ու արդյունաբերության մյուս ճյուղերում և կապահովի թողարկվող մեքենաների ու շինվածքների հետագա կատարելագործումը:

Արտադրության մեքենայացման ու ավտոմատացման գծով որոշակի աշխատանք է տարվել Ժողտնտիսորհի սննդի արդյունաբերության ձեռնարկություններում: Շահագործման են հանձնված տոմատամածուկի ու մրգահյութերի ավտոմատիկ լցիչներ, հանքաջրերի ու կաթի լցման-ծրարման գծեր: Աշխատանքներ են տարվել թեթև արդյունաբերության կոնվեյերացման ուղղությամբ:

1958 թ. Ժողտնտիսորհի ձեռնարկություններում մեքենայացման ու ավտոմատացման միջոցառումների հաշվին սպասվող տնտեսումը կըկազմի 18 մլն. ռուբլի:

Սակայն, կատարված աշխատանքը հիմնականում հանգում է առանձին արտադրական հանգույցների մեքենայացման ու ավտոմատացման.

դա բավարար համարվել չի կարող, քանի որ ձեռքի աշխատանքը, հատկապես, օժանդակ օպերացիաներում, դեռևս բավական մեծ տոկոս է կազմում: Շատ պրոցեսներ կատարվում են հրնացած տեխնոլոգիայով, գործարաններում տեղադրված սարքավորման մի մասը ցածր արտադրողականություն ունի, բարոյապես մաշված է: Ձեռնարկությունների վերակառուցման ու նորերի կառուցման ժամանակ անբավարար են կիրառվում գիտության և տեխնիկայի նվաճումները:

ՍՄԿՊ Կենտրոնական Կոմիտեն արդյունաբերության աշխատողների առաջ խնդր է դրել՝ առանձին ագրեգատների ու օպերացիաների ավտոմատացումից անցնել ցեխերի, տեխնոլոգիական պրոցեսների ավտոմատացմանը և ավտոմատացված ձեռնարկությունների ստեղծմանը: Սակայն, այդ դրույթը ամենևին էլ չի բացառում արտադրության առանձին ագրեգատների և հանգույցների հետագա մասնակի մեքենայացման ու ավտոմատացման խնդրածնությունը: Կոմպլեքսային մեքենայացման իրագործումը նպատակահարմար է այնտեղ, որտեղ դա տնտեսապես շահավետ է: Այդ պատճառով, կոմպլեքսային մեքենայացման իրագործման հետ մեկտեղ, պետք է առօրյա աշխատանք տարվի նաև մասնակի մեքենայացման գծով:

Անհրաժեշտ է, որպեսզի ռեսպուբլիկայի ավտոմատացված ու բարձր արտադրողական սարքավորումով հագեցված, կառուցվող և վերակառուցվող ձեռնարկությունները թողարկեն ժամանակակից բարձր արտադրողական սարքավորում, ավտոմատիկայի նորագույն միջոցներ:

Այս հանգամանքը մեծ նշանակություն է ձեռք բերում նաև այն պատճառով, որ ռեսպուբլիկայի արտադրության զարգացման յոթնամյա հեռանկարային պլանով հաստոցաշինության աճը նախատեսվում է 6,9, էլեկտրատեխնիկական արդյունաբերությանը՝ 2,9, սարքաշինությանը՝ 4,5, քիմիական արդյունաբերությանը՝ 3,2 և գունավոր մետալուրգիայինը՝ 2,8 անգամ:

ՍՄԿՊ Կենտկոմի և ՍՍՄՄ Մինիստրների Սովետի կողմից անցկացված Մայիսյան խորհրդակցության միջոցառումները՝ արտադրական պրոցեսների մեքենայացման և ավտոմատացման հարցերի վերաբերյալ, ինչպես նաև արդյունա-

բերական ձեռնարկութիւններում, նախագծման և կոնստրուկտորական բաժիններում ընդունված հանձնարարականների քննարկութեան նյութերի ընդհանրացումը, Հայկ. ՍՍՌ Ժողովրդական հանրապետութիւն տվեցին մշակելու ռեսպուբլիկայի արդյունաբերության հետագա տեխնիկական պրոգրեսի ծրագիրը:

Ժողովրդական տնտեսության խորհրդի կողմից միջոցներ են ձեռք առնվել գոյութիւն ունեցող նախագծային ու հետազոտական ինստիտուտները, կոնստրուկտորական բյուրոները և վերահսկիչ-չափիչ գործիքների ցեխերը ընդլայնելու և նորերը ստեղծելու ուղղութեամբ:

Ընդլայնվել է «Հայէլեկտրագործարանի» գիտա-հետազոտական ինստիտուտի ֆիլիալը և կաբելի, էլեկտրալամպերի, էլեկտրոտուշարիբոր» և կոմպրեսորների գործարաններին կից ստեղծվել են նրա առանձին խմբերը. նրանք այդ գործարանների աշխատողների հետ միասին մշակում են այդ ձեռնարկութիւնների արտադրանքի նոր կոնստրուկցիաներ և մասնակցում փորձնական նմուշներ պատրաստելու գործին:

Մասնավորապես, կոմպրեսորների գործարանին կից խումբը, գործարանի աշխատողների հետ միասին, մշակում և փորձարկում է ազատ-մը-խոցային դիզել-կոմպրեսորի փորձնական նմուշը, որը մեծ ապագա ունի մեր արդյունաբերութեան մեջ:

Նոր հաստոցների ու մեքենաների մշակման համար ստեղծվել է Մեքենաշինութեան և հաստոցաշինութեան մասնագիտացված կոնստրուկտորական բյուրո: Լենինականում ընդլայնվում է «Պրոժարիբոր» ՄԿԲ-ն, որը զբաղվում է վիսկոզիմետրների ու խոնավաչափների նոր կոնստրուկցիաների ստեղծմամբ: «Ավտոմատիկա» ՄԿԲ-ին կից ստեղծված է փորձնական բազա, որտեղ փորձարկվում են կառուցված գործադիր մեխանիզմները: Սարքաշինական և մեքենաշինական գործարաններում ընդարձակվում և նորից ստեղծվում են տեխնոլոգիական ու կոնստրուկտորական բաժիններ: Կազմակերպվել է Լեռնա-մետալուրգիական ինստիտուտը՝ Ալավերդում գտնվող ֆիլիալով, որը կոչված է մշակելու ռեսպուբլիկայի բնական հարստութիւնների կոմպլեքսային օգտագործման հարցերը և կատարելագործելու Լեռնահանքային արդյունաբերության

ու գունավոր մետալուրգիայի ձեռնարկութիւնների արտադրութիւնը:

Կառուչկի հատուկ տեսակների մշակման ու փորձարկման համար գիտա-հետազոտական ու փորձնական աշխատանքների տեմպերն արագացնելու նպատակով, վերադաս մարմինների որոշմամբ, ռեսպուբլիկայում ստեղծվել է ՎնիժՆՍԿ-ի (Սինթետիկ կառուչկի համամիութենական գիտա-հետազոտական ինստիտուտի) ֆիլիալ:

Կիրովականում կազմակերպվում է նախագրծային և գիտա-հետազոտական ինստիտուտ՝ իր փորձնական բազայով, որը զբաղվելու է արտադրութիւնների տեխնոլոգիայի գիտա-հետազոտական և լաբորատորական մշակմամբ և կառուցվող ձեռնարկութիւններն ապահովելու է տեխնիկական դոկումենտացիայով:

Լրացուցիչ կերպով ստեղծվում և զգալիորեն ընդարձակվում են Երևանի ավտոդողերի գործարանի, Կիրովականի քիմկոմբինատի և «Պոլիմիլիացետատ» գործարանի լաբորատորիաները:

Հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին մասնակից կդարձվի ՍՍՌՄ Պետալանի՝ քիմիական արդյունաբերության և գունավոր մետալուրգիայի ավտոմատացման Կիրովականի ինստիտուտը:

Այսպիսով, ռեսպուբլիկայի արդյունաբերութեան տեխնիկական պրոգրեսի հետագա զարգացման պրոբլեմների մշակմամբ զբաղվող գիտա-հետազոտական կազմակերպութիւններից շատերը նոր են կազմակերպվել: Հետազոտական աշխատանքներում ներգրավվում են մեծ թվով մարդիկ, որոնք գիտա-հետազոտական աշխատանքի փորձ չունեն, ուստի անհրաժեշտ է, ըստ հնարավորին, կարճ ժամանակում կազմակերպել և ճիշտ դեկավարել նրանց աշխատանքը: Անհրաժեշտ է նպատակասլաց ուղղութիւն տալ այն հետազոտական ու փորձնական աշխատանքներին, որոնք տարվում են գիտական կազմակերպութիւններում ու գործարանային լաբորատորիաներում, պետք է խստորեն կոորդինացնել նրանց աշխատանքը, մշտական կապ հաստատել մյուս տնտեսական շրջանների նախագծային ու հետազոտական ինստիտուտների հետ:

Նախագծային և հետազոտական ինստիտուտ-

ներում աշխատանքը պետք է կազմակերպել այն-
պես, որպեսզի պրոբլեմների ու կոնստրուկցիա-
ների մշակումը չձգձգվի տարիներով, ամեն մի
անցկացվող վերակառուցում, ավտոմատացում
տնտեսապես հիմնավորված լինի, ծառայի աշխա-
տանքը թեթևացնելու նպատակներին ու նպաստի
ժողովրդի նյութական բարեկեցության հետագա
բարելավմանը: Պրոբլեմներ մշակելիս պետք է
հաշվի առնվեն արտադրության նորարարների

կողմից մտցվող արժեքավոր առաջարկություն-
ները:

Գործարանների ու ֆաբրիկաների, հետազո-
տական ու նախագծային կազմակերպություննե-
րի աշխատողների համատեղ նպատակասլաց
աշխատանքը՝ արդյունաբերության արագացրած
տեխնիկական պրոգրեսի արագացման, ժողովրդ-
դական տնտեսության հետագա զարգացման ծը-
րագրի կատարման գրավականն է: